

GENERALINĖS ADVOKATĖS
JULIANE KOKOTT IŠVADA,
pateikta 2005 m. gruodžio 15 d.¹

I — Įvadas

1. Ši byla suteikia galimybę patikslinti trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra Europos Sąjungos piliečių šeimos nariai, teisinį statusą dėl jų galimybės patekti į Bendrijos darbo rinką.

3. Tokiomis aplinkybėmis Liuksemburgo administracinis teismas² (toliau – prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas) Teisingumo Teismo prašo išaiškinti Bendrijos teisę ir iš esmės klausia, ar šis trečiosios valstybės pilietis, remiantis nuostatomis dėl laisvo darbuotojų judėjimo, privalo gauti leidimą dirbti.

II — Teisinis pagrindas

A — Bendrijos teisė

2. Šioje byloje kalbama apie trečiosios valstybės pilietį, susituokusį su Liuksemburgo piliete ir su ja gyvenantį Belgijoje, netoli Liuksemburgo. Kadangi jo sutuoktinė baigė profesinį mokymą Belgijoje, suinteresuotasis asmuo norėjo vykdyti profesinę veiklą Liuksemburge kaip darbuotojas, tačiau Liuksemburgo įstaigos atsisakė jam išduoti darbo leidimą.

4. Šios bylos teisinį pagrindą sudaro 1968 m. spalio 15 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1612/68 dėl laisvo darbuotojų judėjimo

1 — Originalo kalba: vokiečių.

2 — Aukštesnės instancijos administracinis teismas.

Bendrijoje 11 straipsnis (toliau – Reglamentas Nr. 1612/68)³, kuriame numatyta:

„Jeigu valstybės narės pilietis užsiima veikla kaip pagal darbo sutartį arba savarankiškai dirbantis asmuo kitos valstybės narės teritorijoje, jo sutuoktinis ir vaikai iki 21 metų amžiaus arba jo išlaikytiniai, net ir nebūdami jokios valstybės narės piliečiai, turi teisę imtis bet kokios veiklos kaip pagal darbo sutartį dirbantys asmenys tos pačios valstybės narės teritorijoje.“

5. Reglamento Nr. 1612/68 preambulėje, be kita ko, sakoma:

„<...> judėjimo laisvė yra pagrindinė darbuotojų ir jų šeimos narių teisė; <...> darbo jėgos mobilumas Bendrijoje privalo būti viena iš priemonių, garantuojanti darbuotojui galimybę gerinti savo gyvenimo bei darbo sąlygas ir įsitvirtinti visuomenėje, taip pat

tenkinti ekonominius valstybių narių poreikius; <...> turi būti pripažinta teisė visiems valstybių narių darbuotojams vykdyti norimą veiklą Bendrijoje“ (trečia konstatuojamoji dalis).

„<...> norint, kad būtų galima pasinaudoti teise į judėjimo laisvę objektyviomis sąlygomis ir ja būtų galima laisvai ir garbingai naudotis, reikia, kad vienodų sąlygų taikymas visuose dalykuose, susijusiuose su pagal darbo sutartį dirbančio asmens veikla ir jo teise į būstą, būtų garantuotas ir faktiškai, ir įstatymais, taip pat būtų pašalintos kliūtys, trukdančios darbuotojams keltis iš vienos vietos į kitą, ypač dėl darbuotojų teisės gyventi kartu su savo šeima bei sąlygų tokioms šeimoms integruotis į juos priėmusios šalies gyvenimą“ (penkta konstatuojamoji dalis).

6. Be to, reikia paminėti 1993 m. spalio 29 d. Tarybos direktyvą 93/96/EEB dėl studentų teisės apsigyventi⁴ (toliau – Studentų direk-

3 — OL L 257, p. 2. Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnis buvo panaikintas ir pakeistas 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/38/EB dėl Sąjungos piliečių ir jų šeimos narių teisės laisvai judėti ir gyventi valstybių narių teritorijoje, iš dalies keičiančia Reglamentą (EEB) Nr. 1612/68 ir panaikinančia Direktyvas 64/221/EEB, 68/360/EEB, 72/194/EEB, 73/148/EEB, 75/34/EEB, 75/35/EEB, 90/364/EEB, 90/365/EEB ir 93/96/EEB (OL L 158, p. 77, ištaisyimas OL L 229, p. 35, toliau – Direktyva 2004/38). Šis teisės aktų pakeitimas įsigaliojo tik nuo 2006 m. balandžio 30 d. ir todėl pagrindinės bylos aplinkybės nėra svarbus.

4 — OL L 317, p. 59. Direktyvą 93/96 panaikino ir pakeitė Direktyva 2004/38. Šis pakeitimas įsigaliojo tik nuo 2006 m. balandžio 30 d. ir todėl pagrindinės bylos aplinkybės nėra svarbus.

tyva). Jos 2 straipsnio 2 dalies antrojoje pastraipoje numatyta:

„Valstybės narės piliečio sutuoktiniui ir išlaikomam vaikui, turintiems teisę apsigyventi valstybės narės teritorijoje, suteikiama teisė dirbti pagal darbo sutartį arba savarankiškai bet kurioje tos valstybės narės teritorijos vietoje, net jei jie nėra valstybės narės piliečiai.“

B — *Nacionalinė teisė*

7. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nepatiksina, kurios nacionalinės teisės nuostatos taikomos pagrindinės bylos ginčui. Vis dėlto iš sprendimo kreiptis su prašymu priimti prejudicinį sprendimą išplaukia, kad asmenys, kaip antai H. Cikotic, kurie nėra Europos ekonominės erdvės valstybės narės piliečiai, Liuksemburge turi gauti darbo leidimą, kuris gali būti neišduodamas, pavyzdžiui, dėl darbo rinkos politikos⁵.

5 — Be to, iš bylos medžiagos matyti, kad nagrinėjamu atveju Liuksemburgo institucijos taikė šiuos nacionalinės teisės aktus: 1972 m. kovo 28 d. Įstatymo, pakeistos redakcijos, 27 straipsnį (Loi modifiée du 28 mars 1972 concernant 1) l'entrée et le séjour des étrangers; 2) le contrôle médical des étrangers; 3) l'emploi de la main-d'œuvre étrangère) ir 1972 m. gegužės 12 d. Didžiosios Hercogystės reglamento pataisytos redakcijos 10 straipsnį (Règlement grand-ducal modifié du 12 mai 1972 déterminant les mesures applicables pour l'emploi des travailleurs étrangers sur le territoire du Grand-Duché de Luxembourg).

III — Pagrindinės bylos aplinkybės ir procesas

8. Cynthia Mattern yra Liuksemburgo pilietė. Ji susituokusi su Hajrudin Cikotic, kuris, remiantis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo duomenimis, yra „Jugoslavijos pilietis“.

9. 2003 m. pavasarį sutuoktiniai kartu gyveno Belgijos Athus (Aubagne) komunoje. Čia C. Mattern baigė šeimos ir medicinos slaugytojos profesinio mokymo kursą⁶ ir atliko profesinę praktiką⁷. Iš bylos medžiagos aišku, kad C. Mattern 2003 m. birželio 30 d. gavo Belgijos profesinės vidurinės mokyklos baigimo pažymėjimą⁸. Nuo 2003 m. liepos 15 d. ji turėjo neterminuotą darbo sutartį su Petange (Liuksemburgo Didžioji Hercogystė) esančia įmone, nėra aišku, kada tiksliai buvo sudaryta ši darbo sutartis.

10. Tą patį 2003 m. pavasarį Belgijoje gyvendamas H. Cikotic bandė įsidarbinti

6 — „Formation d'auxiliaire familiale et sanitaire à l'enseignement secondaire professionnel.“

7 — Iš bylos medžiagos matyti, kad tai nuo 2003 m. kovo mėn. iki birželio mėn. atlikta medicinos slaugytojos praktika.

8 — „Certificat de qualification de sixième année de l'enseignement secondaire professionnel“, laikinai išduotas 2003 m. birželio 30 d. *Athénée Royal Athus*, Aubagne (Athus).

Liuksemburge. 2003 m. kovo 18 d.⁹ viena Ernster (Liuksemburgas) miesto įmonė pareiškė sutinkanti įdarbinti H. Cikotic ir iš karto pateikė prašymą darbo leidimui jam gauti¹⁰.

gyvena Belgijoje, Athus, tačiau C. Mattern dabar dirba privačiai samdoma darbuotoja Liuksemburge¹².

11. 2003 m. liepos 14 d. Sprendimu Liuksemburgo darbo ministras¹¹ atmetė prašymą jam suteikti darbo leidimą, motyvuodamas tuo, kad Liuksemburgo darbo birža pakankamai įregistruoja nekvalifikuoto darbo ieškančių asmenų ir kad Europos ekonominės erdvės piliečiai turi pirmenybę. Be to, darbdavys nepranešė apie šią laisvą darbo vietą, o, pažeisdamas teisės aktus, į ją nuo 2003 m. kovo 17 d. įdarbino H. Cikotic.

IV — Prašymas priimti prejudicinį sprendimą ir procesas Teisingumo Teisme

14. 2005 m. vasario 11 d. Liuksemburgo administracinis teismas nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tokį prejudicinį klausimą:

12. Todėl šį sprendimą dėl atmetimo sutuoktiniai C. Mattern ir H. Cikotic apskundė administraciniam teismui, būtent tvirtindami, kad buvo pažeistos Bendrijos teisės nuostatos. Šiuo metu Liuksemburgo administracinis teismas šią bylą nagrinėja antrąja instancija.

13. Remiantis turima informacija, C. Mattern ir H. Cikotic ir toliau kartu

„Ar Bendrijos teisės nuostatos dėl laisvo darbuotojų judėjimo yra taikomos tuo atveju, kai Bendrijos piliečio sutuoktinis, kuris yra trečiosios valstybės pilietis, remdamasis tuo pagrindu, kad jo sutuoktinis mokėsi ir atliko profesinę praktiką kitoje valstybėje narėje, gali manyti, kad atsižvelgiant į Bendrijos piliečių ir jų šeimos narių, kurie yra trečiųjų valstybių piliečiai, laisvą darbuotojų judėjimą užtikrinančias nuostatas, jis neprivalo gauti leidimo dirbti?“

9 — Gavimo data Liuksemburgo darbo biržoje.

10 — „Déclaration d'Engagement tenant lieu de demande en obtention du permis de travail.“

11 — *Ministre du Travail et de l'Emploi*.

12 — Žr. ieškovų nenuginčytas nuorodas pastabose abejose pagrindinės bylos instancijose.

15. Teisingumo Teismui rašytines pastabas pateikė Vokietijos ir Jungtinės Karalystės vyriausybės, taip pat Komisija.

17. Neatsižvelgiant į ypatingas teises, kurios, pavyzdžiui, galėtų atsirasti iš asociacijos susitarimų¹³, trečiosios valstybės pilietis, remiantis Bendrijos teise, neturi savarankiškos teisės dalyvauti valstybės narės darbo rinkoje¹⁴.

V — Vertinimas

16. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar galima neleisti trečiosios valstybės piliečiui imtis atlygintinos veiklos valstybėje narėje esant tokioms aplinkybėms:

— Trečiosios valstybės pilietis yra susituokęs su tos valstybės narės piliete.

— Jo sutuoktinė mokosi ir atlieka profesinę praktiką kitoje valstybėje narėje.

— Abu sutuoktiniai kartu gyvena toje kitoje valstybėje narėje.

18. Vis dėlto jis gali turėti *išvestinę teisę* pradėti ir vykdyti atlygintiną darbinę veiklą vienoje iš valstybių narių, jei jis yra toje valstybėje dirbančio darbuotojo migranto sutuoktinis ar vaikas (Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnis). Tas pats galioja ir Europos Sąjungos piliečio sutuoktiniui ir vaikui, kuris, naudodamasis laisvo judėjimo teise, kaip studentas gyvena toje valstybėje narėje (Direktyvos 93/96 2 straipsnio 2 dalies antroji pastraipa)¹⁵.

13 — Susitarimo dėl Europos ekonominės erdvės (OL L 1, 1994, p. 3) 28 straipsniu laisvas darbuotojų judėjimas, pavyzdžiui, buvo visiškai išplėstas visai EEE; Šveicarams galioja dvišalis Europos Bendrijos ir jos valstybių narių, vienos šalies, ir Šveicarijos Konfederacijos, kitos šalies, susitarimas dėl laisvo asmenų judėjimo (OL L 114, 2002, p. 6). Šiauresnio poveikio yra, pavyzdžiui, susitarimas, įsteigiantis Europos ekonominės bendrijos ir Turkijos asociaciją (OL C 217, 1964, p. 3685) ir jam priklausančios taikymo taisyklės, numatytos 1980 m. rugsėjo 19 d. Asociacijos tarybos sprendime Nr. 1/80 dėl Asociacijos plėtros (be to, žr. Asociacijos susitarimo 12 straipsnį ir Sprendimo Nr. 1/80 6 straipsnį).

14 — Dėl naujesnės šios srities raidos, žr., pavyzdžiui, Komisijos pasiūlymą dėl Tarybos direktyvos dėl trečiųjų valstybių piliečių atvykimo į šalį ir apsigyvenimo šalyje sąlygų, turint tikslą vykdyti nesavarankišką ar savarankišką darbinę veiklą (KOM(2001) 386 galutinis) (OL C 332 E, 2001, p. 248); ateičiai taip pat žr. 2003 m. lapkričio 25 d. Tarybos direktyvą 2003/109/EB dėl trečiųjų valstybių piliečių, kurie yra ilgalaikiai gyventojai, statuso (OL L 16, 2004, p. 44), ypač jos 11 ir 14 straipsnius.

15 — Pagal Direktyvos 2004/38 23 straipsnį nuo 2006 m. balandžio 30 d. Sąjungos piliečių šeimos nariams įsigalioja tam tikra horizontali taisyklė. Ji pakeis tiek Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnį, tiek ir Direktyvos 93/96 2 straipsnio 2 dalies antrąją pastraipą.

19. Aiškindama šias nuostatas aš nenagrinėsiu atvykimo ir apsigyvenimo šalyje bei galimo piktnaudžiavimo Bendrijos teisės nuostatomis. Remiantis turima informacija, nėra jokių nuorodų apie H. Cikotic nelegalų gyvenimą Bendrijoje ir nėra jokių nuorodų, kurios leistų manyti, kad santuoka yra fiktyvi arba kad suinteresuotieji asmenys fiktyviai apsigyveno Belgijoje.

11 straipsnis tuo atveju, jei jo sutuoktinė Liuksemburgo pilietė C. Mattern, atlikdama profesinę praktiką Belgijoje, gali būti laikoma darbuotoja šios nuostatos prasme.

22. „Darbuotojo“ sąvoka EB 39 straipsnio ir Reglamento Nr. 1612/68 prasmė yra Bendrijos teisės sąvoka, kuri, remiantis nusistovėjusia teismo praktika, negali būti aiškinama siaurai¹⁶.

A — *Išvestinė teisė pradėti ir vykdyti atlyginantinę veiklą pagal Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnį*

20. Pirmiausia H. Cikotic išvestinė teisė patekti į darbo rinką gali išplaukti iš Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnio, kuriuo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas akivaizdžiai remiasi. H. Cikotic gali pasinaudoti šia nuostata, jei jis patenka į šios nuostatos taikymo sritį tiek pagal asmenų, tiek ir teritorinius kriterijus.

23. Vienas esminių darbo santykių požymių yra tai, kad asmuo tam tikrą laiką kito asmens naudai ir jo vadovaujamas teikia paslaugas, už kurią gauna atlyginimą¹⁷.

24. Darbuotojo statusui pagal Bendrijos teisę nedaro jokio poveikio nei tai, kad darbo

1. Asmenų kategorijos, patenkančios į taikymo sritį: darbuotojo sutuoktinis

21. H. Cikotic patenka į asmenų kategoriją, kuriai taikomas Reglamento Nr. 1612/68

16 — 2004 m. kovo 23 d. Sprendimas *Collins* (C-138/02, Rink. p. I-2703, 26 punktas); 2004 m. rugsėjo 7 d. Sprendimas *Trojani* (C-456/02, Rink. p. I-7573, 15 punktas) ir 2005 m. kovo 17 d. Sprendimas *Kranemann* (C-109/04, Rink. p. I-2421, 12 punktas). Be to, žr. 1964 m. kovo 19 d. Sprendimą *Unger* (75/63, Rink. p. 381, 396 ir paskesni punktai); 1982 m. kovo 23 d. Sprendimą *Levin* (53/81, Rink. p. 1035, 11 ir 13 punktai); 1986 m. liepos 3 d. Sprendimą *Lawrie-Blum* (66/85, Rink. p. 2121, 16 punktas); 1989 m. gegužės 31 d. Sprendimą *Bettray* (344/87, Rink. p. 1621, 11 punktas); 1992 m. vasario 26 d. Sprendimą *Bernini* (C-3/90, Rink. p. I-1071, 14 punktas); 1999 m. birželio 8 d. Sprendimą *Meeusen* (C-337/97, Rink. p. I-3289, 13 punktas) ir 2002 m. lapkričio 19 d. Sprendimą *Kurz* (C-188/00, Rink. p. I-10691, 32 punktas).

17 — 16 išnašoje minėtų sprendimų *Lawrie-Blum* 17 punktas; *Bettray* 12 punktas; *Bernini* 14 punktas; *Meeusen* 13 punktas; *Kurz* 32 punktas; *Collins* 26 punktas; *Trojani* 15 punktas ir *Kranemann* 12 punktas.

santykiai pagal nacionalinę teisę yra *sui generis* teisiniai santykiai, nei atitinkamo asmens darbo didesnis ar mažesnis našumas, nei atlyginimo lėšų kilmė, nei tai, kad atlyginimo dydis yra ribotas¹⁸. Atvirkščiai, „darbuotoju“ turi būti laikomas kiekvienas asmuo, kuris užsiima realia ir faktine veikla, išskyrus tokias veiklos sritis, kurių apimtis tokia maža, kad jos yra nereikšmingos ir pagalbinės¹⁹.

25. Todėl ir asmuo, kuris mokymdamasis atlieka profesinę praktiką, yra laikomas darbuotoju, jei ši praktika atliekama faktinės ir realios veiklos, kaip pagal darbo sutartį, sąlygomis²⁰.

26. Remiantis turima informacija negalima nustatyti, ar C. Mattern atitinka šiuos kriterijus. Be to, Teisingumo Teismas pagal EB 234 straipsnį nėra kompetentingas procese dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą spręsti dėl pagrindinės bylos aplinkybių ar taikyti jo pateikto Bendrijos teisės aktų

aiškinimo nacionalinės teisės aktams ar praktikai²¹. Atitinkamas išvadas šiuo klausimu turi pateikti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

27. Tačiau reikia priminti, kad profesinio mokymo metu atliekamos profesinės praktikos tikslas – visų pirma įgyti profesinių gebėjimų, todėl prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, nagrinėdamas klausimą, ar tai buvo faktinė ir reali veikla, taip pat turėtų įvertinti, be kitų aplinkybių, ar suinteresuotasis asmuo išdirbo pakankamą valandų skaičių, kad susipažintų su darbu²².

28. Be to, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas turėtų patikrinti, ar C. Mattern už profesinę praktiką buvo mokamas, nors ir mažas, atlyginimas. Tik tokiu atveju ji gali būti laikoma darbuotoja.

29. Galiausiai nuo prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo pateiktų išvadų priklausys, ar H. Cikotic, kaip

18 — 16 išnašoje minėtų sprendimų *Levin* 16 punktas; *Lawrie-Blum* 20 ir 21 punktai; *Betray* 15 ir 16 punktai; *Kurz* 32 punktas; *Trojani* 16 punktas ir *Kranemann* 17 punktas.

19 — 16 išnašoje nurodytų sprendimų *Betray* 13 punktas; *Bernini* 14 punktas; *Meeusen* 13 punktas; *Collins* 26 punktas; *Trojani* 15 punktas ir *Kranemann* 12 punktas.

20 — 16 išnašoje nurodyto sprendimo *Bernini* 15 punktas; panašių sprendimų *Lawrie-Blum* 19–21 punktai ir *Kranemann* 13 punktas.

21 — Nusistovėjusi teismo praktika; žr. 2005 m. birželio 9 d. Sprendimą *HLH Warenvertriebs GmbH* (C-211/03, C-299/03 ir C-316/03–C-318/03, Rink. p. I-5141, 96 punktas).

22 — Sprendimas *Bernini* (nurodytas 16 išnašoje, 16 punktas).

C. Mattern sutuoktinis, priklausys asmenų kategorijai, kuriai taikomas Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnis.

aplinkybėms svarbiu laikotarpiu – 2003 m. pavasarį²⁵ – būtent čia mokėsi ir atliko profesinę praktiką, o H. Cikotic siekė įsidarbinti ne *toje pačioje*, o *kitoje* valstybėje narėje – Liuksemburge.

2. Teritorinis taikymo srities kriterijus: profesinės veiklos vieta

30. Pagal teritorinius kriterijus H. Cikotic patenka į Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnio taikymo sritį tada, jei jo sutuoktinė C. Mattern „valstybės narės teritorijoje“²³ užsiima veikla kaip pagal darbo sutartį²⁴ ir jeigu jis pats „tos pačios valstybės narės“ teritorijoje norėtų užsiimti kokia nors veikla kaip pagal darbo sutartį.

32. Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnis nėra taikomas esant tokioms aplinkybėms, nes jame numatytas reikalavimas, kad darbuotojo, kuris yra Bendrijos valstybės narės pilietis, ir jo sutuoktinio, kuris yra trečiosios valstybės pilietis, darbo vieta būtų *toje pačioje valstybėje narėje* („tos pačios valstybės narės“ teritorijoje). Tai teisingai nurodo ir procese dalyvaujančios vyriausybės ir Komisija.

31. Aptariamas atvejis išsiskiria tuo, kad sutuoktiniai H. Cikotic ir C. Mattern kartu gyvena Belgijoje ir kad C. Mattern bylos

33. Teisė užsiimti veikla kaip pagal darbo sutartį Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnio prasme nesuteikia darbuotojo migranto šeimos nariams savarankiškos laisvo judėjimo teisės. Šis straipsnis, kaip ir kitos Reglamento Nr. 1612/68 10–12 straipsnių nuostatos, veikiau skirtas *tam tikram darbuotojui migrantui*, kurio šeimos narys, sutuoktinis ar išlaikomas vaikas yra trečiosios valstybės pilietis. Minėtos nuostatos – tai taisyklių dalis, kuriomis siekiama pašalinti kliūtis, trukdančias darbuotojams keltis iš vienos vietos į kitą, ypač dėl darbuotojų teisės gyventi kartu su savo šeima bei sąlygų

23 — Tokia yra ir nuostatos formuluotė prancūzų, italų, portugalų ir olandų kalbomis. Tačiau Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnio formuluotėje, pavyzdžiui, danų, anglų, suomių, švedų ir ispanų kalbomis, numatyta užsiimti veikla *kitos* valstybės narės teritorijoje.

24 — Galimybė vykdyti neatlyginamą veiklą, kuri yra taip pat paminėta Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnyje, šiuo atveju nėra svarbi.

25 — Reikia priminti, kad H. Cikotic 2003 m. pavasarį, gyvendamas Belgijoje, ieškojo darbo Liuksemburge ir kad viena Liuksemburgo įmonė 2003 m. kovo 18 d. tos šalies įstaigoms įteikė prašymą išduoti jam leidimą dirbti. Liuksemburgo darbo ministras atmetė šį prašymą 2003 m. liepos 14 d. Sprendimu.

tokioms šeimoms integruotis į juos *priėmusios šalies gyvenimą*²⁶.

pačioje konstatuojamoje dalyje, dažniausiai taip pat geriau pavyksta tada, kai kartu su darbuotoju migrantu gyvenantis sutuoktinis savo gaunamomis pajamomis prisideda prie šeimos išlaikymo.

34. Šia prasme Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsniu siekiama vien tik įgyvendinti *darbuotojų migrantų* laisvo judėjimo teisę EB 39 straipsnio prasme ir kartu užtikrinti jų ir jų šeimos narių teisę į šeimos gyvenimą, kuri numatyta EŽTK²⁷ 8 straipsnyje ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 7 straipsnyje²⁸. Būtent taip reikia suprasti Reglamento Nr. 1612/68 trečią konstatuojamąją dalį, kurioje judėjimo laisvė įvardijama kaip „pagrindinė darbuotojų ir jų šeimos narių teisė“. Pagerinti savo gyvenimo sąlygas ir įsitvirtinti visuomenėje, kaip teigiama toje

35. Atsižvelgiant į tokį integracijos tikslą, darbuotojo migranto šeimos nario teisė užsiimti veikla kaip pagal darbo sutartį galioja ne visoje Bendrijoje, o tik toje valstybėje narėje, kurioje darbuotojas migrantas atitinkamai dirba.

36. Žinoma, ne visada pavyksta įgyvendinti idealų variantą, kai toje pačioje vietoje ne tik darbuotojas migrantas, bet ir jo šeimos nariai randa būstą, darbą ir galimybę mokytis. Todėl siekiant užtikrinti kuo geresnę jų integraciją į priėmusios valstybės gyvenimą, gali atsitikti taip, kad darbuotojo migranto šeimos nariai turės tinkamų (darbo) vietų ieškoti nedideliu atstumu nuo bendros gyvenamosios vietos.

37. Šį poreikį atspindi Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnis: darbuotojo migranto sutuoktinis ir vaikai turi teisę imtis bet kokios veiklos kaip pagal darbo sutartį „visoje priėmusios valstybės narės teritorijoje“.

26 — Reglamento Nr. 1612/68 penkta konstatuojamoji dalis. Dėl šeimos reikšmės laisvo judėjimo nuostatų kontekste taip pat žr. 2005 m. balandžio 14 d. Sprendimą *Komisija prieš Ispaniją* (C-157/03, Rink. p. I-2911, 26 punktas); 2002 m. liepos 25 d. Sprendimą *MRAX* (C-459/99, Rink. p. I-6591, 53 punktas); 2002 m. liepos 11 d. Sprendimą *Carpenter* (C-60/00, Rink. p. I-6279, 38, 39 ir 42 punktai); 2000 m. balandžio 11 d. Sprendimą *Kaba* (C-356/98, Rink. p. I-2623, 20 punktas) ir 1990 m. lapkričio 13 d. Sprendimą *Di Leo* (C-308/89, Rink. I-4185, 13 punktas).

27 — Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, pasirašyta 1950 m. lapkričio 4 d. Romoje.

28 — OL C 364, p. 1. Pagrindinių teisių chartija dar neturi pirminei teisei prilygstančio privalomo teisinio poveikio, tačiau, būdama teisės pažinimo šaltinis, ji suteikia informacijos apie pagrindines teises, kurias užtikrina Bendrijos teisė. Žr. mano 2005 m. rugsėjo 8 d. išvadą byloje *Parlamentas prieš Tarybą* (C-540/03, byla nagrinėjama Teisme, 108 punktas) ir 2004 m. spalio 14 d. išvadą byloje *Berlusconi ir kt.* (sujungtos bylos C-387/02, C-391/02 ir C-403/02, 2005 m. gegužės 3 d. Sprendimas), 83 punktas; kartu žr.: 2004 m. birželio 29 d. generalinio advokato M. Poiarės Maduro išvadą byloje *Nardone* (C-181/03 P, Rink. p. I-199, 51 punktas); 2001 m. rugsėjo 20 d. generalinio advokato J. Mischo išvadą byloje *Booker Aquaculture ir Hydro Seafood* (sujungtos bylos C-20/00 ir C-64/00, Rink. p. I-7411, 126 punktas); 2001 m. vasario 8 d. generalinio advokato A. Tizzano išvadą byloje *BECTU* (C-173/99, Rink. p. I-4881, 28 punktas); taip pat 2001 m. liepos 10 d. generalinio advokato P. Léger išvadą byloje *Hautala* (C-353/99 P, Rink. p. I-9565, 82 ir 83 punktai); nuosaiką 2002 m. spalio 24 d. generalinio advokato S. Alber išvadą byloje *Evans* (C-63/01, Rink. p. I-14447, 80 punktas).

je“, t. y. ir kitose vietovėse, ne tik ten, kur yra bendra gyvenamoji vieta ar darbuotojo migranto darbovietė.

Didžiojoje Hercogystėje ir jam nereikėtų nuolat važinėti į toliau esantį Briuselį ar Namurą.

38. Taigi pasienio regionuose gali dažnai būti lengviau surasti darbą kaimyninėje valstybėje narėje nei „visoje priimančios valstybės narės teritorijoje“. Gyvenant Zalcburge gali būti sudėtingiau nuvykti į Vieną negu į tiesiog pasienyje esančią Aukštutinę Bavariją (Vokietija), o atstumas nuo Thionville (Prancūzija) iki Liuksemburgo yra daug mažesnis negu nuo Thionville iki Paryžiaus ar Marselio. Būtent Belgijos, Liuksemburgo, Prancūzijos ir Vokietijos pasienio regione *pasienio darbuotojai*²⁹ yra plačiai paplitęs reiškinys. Belgijos miestas Athus, kuriame kartu gyvena H. Cikotic ir C. Mattern, taip pat yra prie pat Liuksemburgo sienos. Iš ten iki H. Cikotic galimo darbdavio būstinės Liuksemburgo Ernster mieste tėra 47 km³⁰. Žinoma, sutuoktiniams C. Mattern ir H. Cikotic siekiant integracijos Belgijoje ir bendro šeimos gyvenimo tikslų būtų geriau, jei H. Cikotic galėtų dirbti Liuksemburge

39. Tačiau pagal šiuo metu galiojančią Bendrijos teisę Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnis nenumato trečiųjų valstybių piliečiams tokios galimybės, leidžiančios įsidarbinti *kertant Bendrijos vidaus sienas*. Taigi Bendrijos įstatymų leidėjas suinteresuotųjų asmenų galimybės įsidarbinti neapribojo griežtai nurodydamas tik tą vietovę, kur yra darbuotojų migrantų darbo vieta, bet, siekdamas skatinti integraciją ir sudaryti sąlygas rasti tinkamą darbo vietą, ją išplėtė ir leido įsidarbinti visoje tam tikros priėmusios valstybės teritorijoje. Tačiau, atrodo, jis kol kas nenusprendė išplėsti šeimos nariams suteiktos teisės ir leisti užsiimti veikla kaip pagal darbo sutartį, taip pat ir už tam tikros priėmusios valstybės sienų, net jei tai būtų tik pasienio regionas ir tik netoli nuo darbuotojo migranto šeimos gyvenamosios vietos esančios vietovės.

40. Todėl pagal šiuo metu galiojančią Bendrijos teisę:

29 — 2004 m. balandžio 29 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 883/2004 dėl socialinės apsaugos sistemų koordinavimo 1 straipsnio f punkte (OL L 166, p. 1, ištaisyimas OL L 200, p. 1) pateikiamas toks sąvokos *pasienio darbuotojas* apibrėžimas: „bet kuris darbuotojas, kuris dirba pagal darbo sutartį arba savarankiškai vienos valstybės narės teritorijoje ir gyvena kitos valstybės narės teritorijoje, į kurią paprastai grįžta kasdien arba bent kartą per savaitę“; panašiai apibrėžta jau buvo 1971 m. birželio 14 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1408/71 dėl socialinės apsaugos sistemų taikymo pagal darbo sutartį dirbantiems asmenims ir jų šeimos nariams, judantiems Bendrijoje, 1 straipsnio b punkte (OL L 149, p. 2).

30 — Šią kelio atkarpą automobiliu galima įveikti maždaug per 36 minutes, iš jų 21 minutę važiuojant greitkelio (35 km) (remiamasi informacija, pateikta www.viamichelin.de ir www.map24.de, paskutinį kartą lankyti 2005 m. lapkričio 9 d.).

Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnis nesuteikia trečiosios valstybės piliečiui teisės įsidarbinti kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje yra įsidarbinęs jos sutuoktinis, laisvo judėjimo teise pasinaudojęs Bendrijos pilietis.

3. Nagrinėjamo atvejo aplinkybių pasikeitimas po to, kai buvo neišduotas darbo leidimas

bet kokios veiklos kaip pagal darbo sutartį „tos pačios valstybės narės“ teritorijoje).

41. Jei taikoma nacionalinė proceso teisė leistų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui taip pat atsižvelgti į nagrinėjamo atvejo aplinkybes, kurios atsirado tik *po to*, kai buvo priimtas Liuksemburgo darbo ministro sprendimas dėl prašymo atmetimo³¹, taigi po 2003 m. liepos 14 d., tada reikėtų dėmesį atkreipti į tai.

42. Iš bylos medžiagos matyti, kad C. Mattern nuo 2003 m. liepos 15 d. su Petange, Liuksemburgo Didžiojoje Hercogystėje, esančia įmone buvo sudariusi neterminuotą darbo sutartį ir nuo tos dienos dirbo Liuksemburge kaip privati darbuotoja.

43. Todėl, vertinant šiandienos požiūriu, H. Cikotic siekia įsidarbinti *toje pačioje valstybėje narėje*, kurioje ir jo sutuoktinė užsiima apmokama darbine veikla, todėl dabar jis vien tik pagal formuluotą patenka į Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnio taikymo sritį pagal teritorinius kriterijus (imtis

44. Šiuo požiūriu tai, kad ta valstybė yra C. Mattern kilmės valstybė, neturi didelės reikšmės.

45. Bendrai pripažinta, kad Bendrijos teisės nuostatos išimtinai nacionalinės bylos aplinkybėms negalioja³². Tačiau, jei šiuo atveju yra ryšys su Bendrijos teise, būtent dėl to, kad asmuo siekia pasinaudoti savo teise į laisvą asmenų judėjimą, Bendrijos teisė taikoma ir tai valstybei narei, kurios pilietybę šis asmuo turi³³. Tai yra grindžiama argumentu, kad valstybės narės piliečiams teisė į laisvą asmenų judėjimą nebebūtų patraukli, jei jie, pasinaudoję šia teise, nebegalėtų remtis Bendrijos teise prieš savo kilmės valstybę tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip ir kitų valstybių narių piliečiai.

46. Taigi jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas nuspręstų, kad

31 — Būtent šia prasme galima suvokti nuorodą, kuri pateikta prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nutarties priešpaskutinėje konstatuojamojoje dalyje, į sprendimą *Kraus* (C-19/92, nurodyta 33 išnašoje), kuriame remiamasi C. Mattern profesine karjera „(jos) šalyje“ ir todėl galimu jos grįžimu į Liuksemburgo darbo rinką.

32 — 1982 m. spalio 27 d. Sprendimas *Morson ir Jhanjans* (sujungtos bylos 35/82 ir 36/82, Rink. p. 3723, 16 ir 17 punktai); 1990 m. spalio 18 d. Sprendimas *Dzodzi* (sujungtos bylos C-297/88 ir C-197/89, Rink. p. I-3763, 23 ir 24 punktai) ir 1997 m. birželio 5 d. Sprendimas *Uecker ir Jacquet* (sujungtos bylos C-64/96 ir C-65/96, Rink. I-3171, 16 ir 21 punktai).

33 — 1993 m. kovo 31 d. Sprendimas *Kraus* (C-19/92, Rink. p. I-1663, 15 ir 16 punktai); 2002 m. liepos 11 d. Sprendimas *D'Hoop* (C-224/98, Rink. p. I-6191, 30 punktas) ir 2004 m. balandžio 29 d. Sprendimas *Pusa* (C-224/02, Rink. p. I-5763, ypač 17 punktą).

C. Mattern atitinka darbuotojo migranto kriterijus³⁴, tada ji atsidurtų asmens, pasinaudojusio savo teise į laisvą asmenų judėjimą pagal EB 39 straipsnį, padėtyje ir todėl patektų į Bendrijos teisės taikymo sritį.

įvažiuoti ir apsigyventi³⁷, bet taip pat teisę dirbti toje valstybėje narėje, kurioje tuo metu dirba darbuotojas migrantas. Todėl darbuotojui migrantui grįžus į savo kilmės valstybės narės darbo rinką, šeimos nariai čia taip pat turi turėti teisę į darbą pagal Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnį.

47. Tą patį argumentą galima taikyti ir darbuotojų migrantų šeimos narių išvestinėms teisėms, kurios yra numatytos Reglamente Nr. 1612/68 10–12 straipsniuose³⁵. Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes³⁶, šios išvestinės teisės galiausiai taip pat skatina darbuotojų migrantų judėjimą ir gerina jų šeimos apsaugą.

49. Beje, nepaisant galimos darbinės veiklos Liuksemburge, sutuoktiniai C. Mattern ir H. Cikotic ir toliau gali turėti bendrą gyvenamąją vietą Belgijoje. C. Mattern ši teisė atsiranda iš laisvo judėjimo teisės, kurią ji kaip Europos Sąjungos pilietė įgyja pagal EB 18 straipsnį³⁸; o H. Cikotic ši išvestinė teisė apsigyventi šalyje kyla iš Direktyvos 90/364 1 straipsnio 1 dalies kartu su 2 dalies a punktu.

50. Apibendrinimas:

48. Siekiant užtikrinti geresnį darbuotojų migrantų mobilumą, įskaitant ir jų galimą grįžimą į savo kilmės valstybės narės darbo rinką, ir ypač siekiant išsaugoti jų šeimos gyvenimą, būtina darbuotojo migranto sutuoktiniui ir vaikams ne tik suteikti teisę

Jei laisvo judėjimo teise pasinaudojęs darbuotojas sugrįžta į valstybę narę, kurios

34 — Žr. šios išvados 22–28 punktus.

35 — Šiuo požiūriu Teisingumo Teismas jau yra nusprendęs, kad remtis Bendrijos teise nustatant, ar trečiosios valstybės pilietis turi teisę įvažiuoti ir apsigyventi šalyje, galima tada, jei šis trečiosios valstybės pilietis yra į savo tėvynę grįžtančio Sąjungos piliečio sutuoktinis: žr. 1992 m. liepos 7 d. Sprendimą *Singh* (C-370/90, Rink. p. I-4265, 19–23 punktai) ir 2003 m. rugsėjo 23 d. Sprendimą *Akrich* (C-109/01, Rink. p. I-9607, 54 punktas).

36 — Šios išvados 33 ir paskesni punktai.

37 — 34 išnašoje nurodytų sprendimų *Singh* 19–23 punktai ir *Akrich* 54 punktas.

38 — Teisės apsigyventi šalyje apribojimą gali sąlygoti 1990 m. birželio 28 d. Tarybos direktyvos 90/364/EEB dėl teisės apsigyventi šalyje 1 straipsnis (OL L 180, p. 26, toliau – Direktyva 90/364). Ši direktyva buvo panaikinta ir pakeista Direktyva 2004/38; tačiau teisės aktų pakeitimas įsigaliojo tik nuo 2006 m. balandžio 30 d. ir todėl nėra svarbus pagrindinės bylos aplinkybėms.

pilietis jis yra, tai jo sutuoktinis, kuris yra trečiosios valstybės pilietis, pagal Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnį turi teisę visoje tos valstybės narės teritorijoje užsiimti bet kokia veikla kaip pagal darbo sutartį.

būtų galima remtis Studentų direktyva, kurią aš toliau trumpai panagrinėsiu.

B — *Išvestinė teisė pradėti ir vykdyti darbinę veiklą pagal Direktyvos 93/96 2 straipsnio 2 dalį*

51. Jei prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas padarys išvadą, kad Belgijoje atlikta C. Mattern profesinė praktika neatitiko realiai ir faktinei veiklai keliamų reikalavimų, veikiau atvirkščiai – dėl mažos apimties ji laikytina nereikšminga ir pagalbine, tada C. Mattern nebūtų laikoma darbuotoja. Tas pats galiojotų ir tuo atveju, jei C. Mattern už profesinę praktiką nebūtų gavusi net ir mažo atlyginimo³⁹.

52. Tačiau tai jokių būdu nereiškia, kad tada sutuoktiniai C. Mattern ir H. Cikotic nepatektų į Bendrijos teisės taikymo sritį. Tada

53. Studentų direktyva, kitaip nei galima spręsti iš jos pavadinimo, galioja ne tik asmenims, kurie mokosi aukštosiose ir aukštesniosiose mokyklose. Atvirkščiai, *ratione materiae* ji visuomet taikoma ir tada, kai valstybės narės pilietis gyvena kitoje, ne savo kilmės, valstybėje narėje ir ten yra įtrauktas į pripažintos mokymo įstaigos sąrašus iš esmės dėl to, kad jis joje lanko profesinio mokymo kursus (Direktyvos 93/96 1 straipsnio paskutinė pastraipa). Todėl Studentų direktyva apima tokius profesinio mokymo kursus, kokius C. Mattern baigė Belgijoje. Beje, tai atitinka ir Studentų direktyvos tikslą užtikrinti galimybę siekti profesinio mokymo nediskriminuojant valstybių narių piliečių, kurie buvo priimti į profesinio mokymo kursus kitoje valstybėje⁴⁰.

54. Remiantis Studentų direktyvos 2 straipsnio 2 dalies antrąja pastraipa, H. Cikotic, kaip Sąjungos pilietės sutuoktinis, kuris, siekdamas profesinio mokymo, teisėtai⁴¹ apsigyvena vienoje iš valstybių narių, turi teisę dirbti

39 — Žr. šios išvados 23 ir 28 punktus.

40 — Direktyvos 93/96 trečia ir ketvirta konstatuojamosios dalys bei jos 1 straipsnio pirmoji pastraipa.

41 — Studentui ir jo šeimos nariams pagal Direktyvos 93/96 1 straipsnį gali būti nesuteikta teisė apsigyventi šalyje, jei studentas neįtikina, jog turi pakankamai lėšų ir per savo gyvenimo laikotarpį priimančiosios valstybės narės socialinės paramos sistemai netaps našta.

pagal darbo sutartį visoje tos valstybės narės teritorijoje, net jei jis nėra valstybės narės pilietis.

bės nėra išimtinai vidinio pobūdžio. Įsigaliojus laisvam asmenų judėjimui (EB 18 straipsnio 1 dalis), Sąjungos pilietė jau vien perkeldama savo gyvenamąją vietą į užsienį pasinaudoja teise, kurią užtikrina Bendrijos teisė⁴³.

55. Šios nuostatos taikymo sritis pagal teritorinius kriterijus sutampa su Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnyje numatyta taikymo sritimi („tos pačios valstybės narės teritorijoje“). Studentų šeimos narių teisinio statuso atžvilgiu Studentų direktyva taip pat paremta panašiais argumentais kaip ir Reglamentas Nr. 1612/68 ir ja siekiama panašių tikslų. Ypač šios direktyvos aštuntoje konstatuojamoje dalyje numatyta, kad studentas iš tikrųjų gali pasinaudoti teise apsigyventi tik tada, jei ji taip pat suteikiama ir šeimos nariams. Taigi ir Studentų direktyva siekiama sudaryti palankesnes sąlygas šeimos gyvenimui bei šeimos integracijai į priėmusios valstybės gyvenimą. Tokiomis aplinkybėmis visa, kas buvo pirmiau išdėstyta Reglamente Nr. 1612/68 atžvilgiu, galima pritaikyti ir Studentų direktyvai⁴².

57. Be to, C. Mattern, kaip studentė, siekdama profesinio apmokymo, įsikūrė kitoje valstybėje narėje. Toks apsigyvenimas užsienyje galiausiai yra naudingas studento tolesnei profesinei karjerai savo kilmės valstybėje narėje⁴⁴. Studentas, grįžęs į savo kilmės valstybę narę, gali, pavyzdžiui, ten tęsti mokymo kursą arba iš karto pradėti profesinę veiklą. Todėl C. Mattern ir jos sutuoktiniui turi būti sudaryta galimybė iš Studentų direktyvos atsirandančias teises panaudoti ir kilmės valstybės – Liuksemburgo – atžvilgiu⁴⁵.

56. Atsižvelgiant į tai, kad C. Mattern išvyko į užsienį, nagrinėjamu atveju bylos aplinky-

43 — Šia prasme taip pat žr. sprendimus: *D'Hoop* (nurodytas 33 išnašoje, ypač jo 8 ir 29 punktai) ir *Pusa* (ypač 12, 17 ir 21 punktai) bei 2005 m. liepos 12 d. *Schempp* (C-403/03, Rink. p. I-6421, 40 ir paskesni punktai). Dar kitoks yra 1993 m. sausio 26 d. Sprendimas *Werner* (C-112/91, Rink. p. I-429, 16 ir 17 punktai), kurio kontekste Europos Sąjungos piliečių laisvo judėjimo teisė, taip pat Direktyvos 90/364 ir 93/96 dar nebuvo taikytinos; šiuo klausimu taip žr. generalinio advokato P. Léger išvadą byloje *Ritter-Coulais* (C-152/03, byla nagrinėjama Teisme, 51–62 punktai).

44 — Ta pačia prasme dėl užsienyje įgyto mokslinio laipsnio žr. 33 išnašoje nurodyto sprendimo *Kraus* 18 ir paskesnius punktus.

45 — Šiuo klausimu žr. šios išvados 44–48 punktus.

42 — Šios išvados 30–39 punktai.

VI — Išvada

58. Atsižvelgdama į prieš tai išdėstytas aplinkybes, siūlau Teisingumo Teismui į jam Liuksemburgo administracinio teismo pateiktus prejudicinius klausimus atsakyti taip:

- „1. 1968 m. spalio 15 d. Tarybos reglamento (EEB) Nr. 1612/68 dėl laisvo darbuotojų judėjimo Bendrijoje 11 straipsnis nesuteikia trečiosios valstybės piliečiui teisės vykdyti veiklą kaip pagal darbo sutartį kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje jo sutuoktinis, valstybės narės pilietis, pasinaudodamas laisvo judėjimo teise, vykdo savo profesinę veiklą.
2. Jei laisvo judėjimo teise pasinaudojęs darbuotojas sugrįžta į valstybę narę, kurios pilietis jis yra, tai jo sutuoktinis, būdamas trečiosios valstybės pilietis, pagal Reglamento Nr. 1612/68 11 straipsnį turi teisę visoje tos valstybės narės teritorijoje užsiimti bet kokia veikla kaip pagal darbo sutartį.“